

Оригинални научни рад
Образовање и васпитање, XVIII (19), стр. 11–32
37.091.3::811.111
37.091.33-027.22:792.091
37.091.12:005.963(450)
COBISS.SR-ID 114488329
DOI: 10.5937/ObrVas2319011P

Александара Д. Павић Панић¹

Јелена С. Живковић²

Висока школа социјалног рада, Београд

ДРАМСКА ТЕХНИКА У НАСТАВИ ЕНГЛЕСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА

Резиме: Разматрајући технику драме као пригодну технику у настави енглеског као страног језика, у овом раду смо испитивали и анализирали ставове наставника према поменутој техници с циљем да сазнамо да ли испитаници драмску технику сматрају корисном у настави страног језика, као и да ли је примењују на часовима. Истраживање је спроведено у Италији током финала другог међународног такмичења из енглеског језика *Nirro*, на специфичном узорку наставника енглеског језика ($N = 47$) из осам земаља, чији су ученици били финалисти поменутог такмичења. За прикупљање података коришћен је наменски упитник на енглеском језику који се састоји из три дела: 1) социодемографски подаци о испитаницима; 2) скала за мерење ставова према драмској техници подељена у две субскеале – једна мери процену предности драмске технике (садржи шест тврдњи), а друга процену недостатака (три тврдње); и 3) процена примене драмских активности у настави (једна тврдња). Испитаници су оцењивали степен слагања са сваком од тврдњи на основу петостепене Ликертове скале, од 1 – уопште се не слажем до 5 – потпуно се слажем. Резултати анализе указали су на то да наставници, ментори ученика који су постигли изузетан успех пласиравши се у финале међународног такмичења из енглеског језика, сматрају технику драме корисном и примењују је у настави страног језика. Наиме, постоји статистички значајна позитивна корелација између примене драмске технике у настави енглеског језика и оцене предности ове технике ($r = .49$; $p < .001$), као и општег става према драмској техници ($r = .51$; $p < .001$). Наше истраживање може бити од користи наставницима страног језика и охрабрити их да примењују драмску технику у пракси кад год могу, а све у циљу ефикаснијег подучавања и успешнијег савладавања страног језика. У теоријском смислу, истраживање представља допринос методици наставе страног језика и психологији учења, те може бити од користи будућим истраживачима у овим областима.

Кључне речи: наставник, настава, енглески језик, драмска техника.

¹ aleksandra.pavic@gmail.com

² jelenagent@gmail.com

1. УВОД

Методе и технике подучавања страног језика су разноврсне и непрестано се развијају пратећи потребу људи широм света за учењем енглеског језика као средства глобалне комуникације. Савремене језичке политике промовишу рано учење енглеског као страног језика (Pavić Panić, 2017a), а како би се успешно савладало предвиђено градиво и поспешило развој различитих језичких вештина, наставник страног језика мора ослушкивати потребе својих ученика и упознати их с језичким садржајима кроз разноврсне, занимљиве активности (Pavić Panić, 2010; 2018). Техника драме подразумева низ различитих активности (игре, дијалози, скичеви, пантомима, симулација, импровизација, драматизација прича, одломака и реалних животних ситуација) које доприносе учењу страног језика на природнији начин, јер једну исту реченицу изговарамо различитом интонацијом у различитом контексту, а све то је праћено адекватним изразом лица и гестикулацијом, односно невербалном комуникацијом. На тај начин се ствара пријатна атмосфера за рад, стимулише се кооперација међу ученицима као и аутономија ученика – што су неке од стратегија мотивације у наставном процесу (Dornyei, 2001: 29; Pavić Panić, 2017b). Аутономија ученика, између осталог, подразумева довођење ученика у ситуацију у којој он учи у потпуности на свој начин, онако како одговара његовој личности, и представља одговорност ученика према сопственом учењу (Đolić, 2013: 206). Драмска техника пружа ученицима могућност да уче страни језик опонашајући животне ситуације које подразумевају конкретну употребу језика. Проста реченица *Једанаест је сати* има различито значење у различитом контексту. На часовима страног језика је то обично одговор на питање *Колико је сати?* и најчешће има за циљ само увежбавање структура – *What time is it?* и *It is 11 o'clock*. Међутим, у реалном животу може значити и упозорење *Каснимо на концерт!*, затим наредбу *Искључи музику!* и *Дете спава!* или молбу – *Молим те, причај тише. Дете спава*. Може служити као подсетник: *Почиње твоја омиљена серија*.

Значење зависи од намере говорника и односа према особи којој се говорник обраћа, стога треба тежити подучавању језика са циљем његовог коришћења у различитом контексту.

Под драмском техником се сматрају „активности засноване на техникама којима се – подучавају глумци” (Maley & Duff, 2005: 2). Према Холдену (Holden, 1981: 1) драма у настави се односи на „било какву активност која од ученика захтева да себе или неког другог представи и прикаже у некој замишљеној ситуацији”. Ауторка Годар (Gaudart, 1990: 230) истиче да многи наставници везују драму за позориште, међутим, примарни циљ драме у настави није припремање и извођење позоришне представе, већ се под тим подразумевају наставне активности које су базиране на техникама примењиваним у позоришту, а ради природнијег усвајања и учења одређених наставних садржаја. Драмска техника може наћи примену у настави различитих предмета (Piriaphokanont & Sriswasdi, 2022).

Постоје збирке разноликих активности које укључују и технику драме (Lewis & Bedson, 1999; Maley & Duff, 2005; McKay & Guse, 2007; Ur & Wright, 1992; Wright, Betteridge & Buckby, 1983), а сачињене су на основу искустава самих аутора или искустава наставника, са циљем унапређивања процеса наставе и учења страног језика. Аутори су покушали да их систематизују ослањајући се на различите критеријуме, као што је ниво знања језика (*level*), узраст којем су намењене (*age*), језичке вештине које се кроз дату активност развијају (*reading, writing, listening, speaking*), градиво из језика које се кроз дату активност усваја и учи (*vocabulary, grammar etc.*) и слично. Када је реч о драмским активностима, Мали и Даф (Maley & Duff, 2005: 6) деле драмске активности на четири општа типа: невербалне активности за загревање (*non-verbal warming up*), невербалне активности за опуштање (*non-verbal relaxation / cooling down*), активности које укључују језик (*activities involving language*) и групне активности (*group formation activities*). Годар (Gaudart, 1990: 234) у свом истраживању о драмској техници у настави страног језика истиче четири типа драмских активности које су важне за наставу страног језика и односе се на четири примарне језичке

вештине, са емфазом на говор и размевање говора. Она ту убраја: језичке игре и импровизације (*language games, including improvisations*), пантомиму (*mime*), игру улога (*roleplay*) и симулације (*simulations*). Широки спектар драмских активности и њихове различите поделе нуде наставнику могућност одабира адекватне активности за дату наставну јединицу, те му олакшавају организацију, како поједничких часова, тако и наставе страног језика уопште.

1.1. Значај примене драмских активности у настави страних језика

Драма у образовању представља начин подучавања и учења, а не одређено знање неког школског предмета или вештина које треба усвојити и научити (O' Nara, 1984: 318). Драмске активности у настави имају за циљ стварање интерактивне средине и развој социјализације, креативности и самопоуздања код ученика, ослањајући се на њихову урођену способност да замишљају ствари и ситуације, глуме, имитирају и импровизују (Van de Water, McAvoy, & Hunt, 2015). Мотивисаност ученика да изврше неки задатак зависи од начина на који им је тај задатак представљен (Dörnyei, 2001: 29), односно одређено градиво из језика, презентовано кроз добро одабрану активност, поспешује мотивацију ученика за учење страног језика, а са циљем ефикаснијег и лакшег савладавања (Pavić Panić, 2010; 2017b; 2018). Поред поспешивања мотивације и стварања пријатне средине за учење страног језика, разнолике (занимљиве) и маштовите драмске активности буде осећај ишчекивања и представљају изазов за ученике, развијајући сарадњу међу њима (Gaudart, 1990; Maley & Duff, 2005). Дерњеи (Dörnyei, 2001: 10) наводи утицаје средине као главне мотивационе компоненте, истичући да човекова мотивација великим делом потиче из социокултурног контекста, а не из самог појединца. Лин Камерун (Cameron, 2001: 6), ослањајући се на теоретичара развојне психологије – Виготског, истиче да је социјални фактор, односно утицај окружења од великог значаја јер се „развој и учење одвијају кроз интеракцију детета и других особа из његовог окружења, од рођења па надаље”. Стога се

намеће потреба да наставник на часу страног језика бира активности које подстичу интеракцију у учионици.

За Сару Додсон (Dodson, 2000: 129) драмске активности у настави енглеског језика представљају комуникативну технику за учење језика која ученика ставља у средиште процеса учења, где је учење базирано на смисленом садржају. Драмска техника поседује огроман интердисциплинарни потенцијал. Она омогућава да се учење страног језика повеже са различитим стварима из свакодневног живота и садржајима из других школских предмета (музичка култура, ликовна култура, географија, биологија, историја, информатика итд.). Драмске активности подразумевају физичке и менталне активности, оне могу укључити песму, игру, прављење маски и костима, сађење биљака, замишљање и глумљење ситуација и личности из прошлости, садашњости, будућности итд. Применом драмских активности подстиче се комуникација ученика на страном језику, ученици на тај начин интернализују језик, поправљају интонацију и изговор и забављају се (Dodson, 2000: 138). Такође, коришћење драмских активности у настави страног језика је идеалан начин да се различите језичке вештине развијају истовремено, а да притом није у фокусу форма, већ флуентност и значење (Dodson, 2000: 139).

Годар (Gaudart, 1990: 249) скреће пажњу да је приликом имплементације драмских активности на часовима страног језика важно бирати и прилагодити активности нивоу знања, потребама, ставовима, мотивацији, способностима, узрасту и интересовањима ученика. Одабир адекватне активности, узимајући више критеријума у обзир, делује захтевно и понекад може обесхрабрити наставнике и одвратити их од експериментисања с драмском техником на часовима страног језика. Тежња да се испуне наставни планови и програми и да се пређе предвиђено градиво за одређени разред често не оставља наставнику много времена за захтевније драмске активности, нарочито у одељењима са великим бројем ученика, као и у вишим разредима где је фонд часова исти а градиво обимније. Од наставника страног језика се очекује да за два часа недељно успе да подучи одређено градиво,

усклађујући дато време с врстом активности и количином предвиђеног градива. Такође, наставницима је понекад тешко да пронађу драмску активност за подучавање сваког сегмента страног језика, као и да пронађу начин да кроз поменуте активности процењују степен савладаног градива, односно ниво знања језика и развој одређених језичких вештина код ученика различитог узраста.

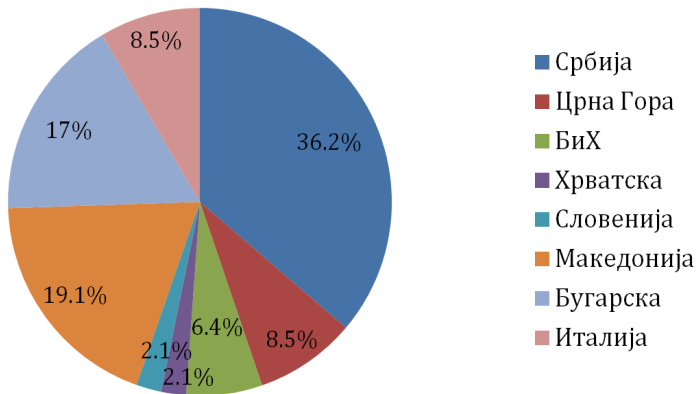
Међутим, иако у појединим ситуацијама примена драмске технике у настави захтева додатно време и напор, као и добру организацију и припремљеност наставника како би се за дато време прешло и савладало градиво предвиђено планом и програмом, ова наставна техника има много предности. Ученици свих узраста кроз адекватне драмске активности уче страни језик у смисленом контексту, савладавајући различите језичке конструкције и изразе на занимљив начин. Такође, ова техника омогућава да се ученик стави у средиште процеса учења и да на тај начин преузме одговорност за оно што учи. Драма омогућава интегрисање различитих језичких вештина на природан начин, успостављајући равнотежу између чулног и интелектуалног начина учења, између афективног и когнитивног, уједињујући вербалне и невербалне аспекте.

Основни проблем нашег истраживања јесте испитивање ставова наставника према техници драме и њеној примени у настави енглеског језика као страног, односно испитивање ових ставова посебно код наставника чији су ученици показали одлично знање енглеског језика пласиравши се у финале међународног такмичења из енглеског језика. Основни циљ истраживања је анализирање дистрибуције добијених резултата за општи став према драмској техници и њеној примени у настави страног језика, као и идентификовање евентуалних разлика у овим ставовима на основу социјално-демографских карактеристика наставника (пола, старосног доба, места живљења) и типа образовне институције у којој су запослени (основна, средња или приватна школа страних језика).

2. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Узорак. Истраживањем је обухваћен специфичан узорак наставника енглеског језика као страног, чији су ученици финалисти другог међународног такмичења *Nippo* (у организацији асоцијације *GLOBAL INPUT LCCI IQ Reps* за Италију, Словенију и Балкан). Од укупно 71 присутног наставника, 47 наставника је добровољно учествовало у нашем истраживању ($N = 47$), од тога 5 мушкараца (10.6%) и 42 жене (89.4%), старости од 25 до 58 година (просечна старост испитаника $M = 40.30$; $SD = 8.98$).

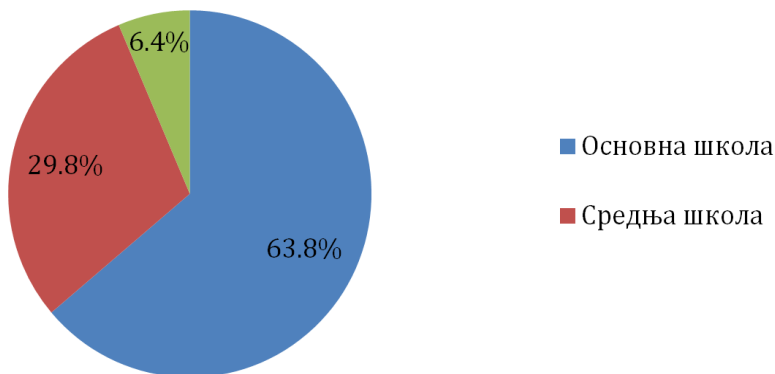
На Слици 1 приказана је процентуална заступљеност испитаника из осам земаља које су учествовале у такмичењу. Највише их је било из Србије (36.2%), затим Македоније (19.1%) и Бугарске (17%), потом Црне Горе (8.5%), Италије (8.5%) и Босне и Херцеговине (6.4%), а најмање из Словеније (2.1%) и Хрватске (2.1%).

Слика 1: *Дескриптивна статистика структуре испитаника према месту живљења*

Како је приказано на Слици 2, највише испитаника чине наставници основних школа – 30 (63.8%): 15 из Србије, 7 из Македоније, по 2 из Црне Горе, БиХ, Бугарске и Италије. Затим, 14 (29.8%) наставника средњих школа: 5 из Бугарске, по 2 из Србије, Македоније, Италије и по 1 из Црне Горе, БиХ и Словеније. Из приватних школа страних језика учествовало је

свега 3 (6.4%) наставника – по један из Хрватске, Бугарске и Црне Горе.

Слика 2: *Дескриптивна статистика структуре испитаника према месту запослења*

Метод и инструмент истраживања. Коришћена је техника анкетирања. За потребе овог истраживања конструисан је наменски упитник на енглеском језику који се састоји од три блока питања:

1) блок питања који садржи социодемографске податке о испитаницима: узраст, пол, место живљења, врста образовне институције у којој су запослени (основна, средња или приватна школа страних језика);

2) скала за мерење ставова према драмској техници која садржи 9 тврдњи. Поузданост скале је задовољавајућа, Кронбахов алфа коефицијент износи .71. Испитаници су оцењивали степен слагања са сваком од тврдњи на основу петостепене Ликертове скале: од 1 – уопште се не слажем до 5 – потпуно се слажем. Ова скала је подељена у две субскеале, једна мери процену предности драмске технике (6 тврдњи: 1, 3, 5, 6, 7, 8), а друга процену недостатака (3 тврдње: 2, 4, 9);

3) процена примене драмских активности у настави: испитаници су оцењивали степен слагања са овом тврдњом на основу петостепене Ликертове скале: од 1 – уопште се не слажем до 5 – потпуно се слажем.

3. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

3.1. Анализа резултата: ставови наставника према драмској техници

Дескриптивна статистичка анализа, приказана у Табели 1, показала је да је општи став према драмској активности позитиван и изражен на средње високом нивоу ($M = 3.80$; $SD = .41$). Он укључује процену предности употребе драмских техника у настави и процену потенцијалних недостатака ове технике. Средње вредности ових субскала су такође приказане у Табели 1.

Табела 1: Средња вредност ставова према употреби драмске технике у настави енглеског као страног језика

Ставови према употреби драмске активности у настави	<i>N</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Општи став	47	2.78	4.67	3.80	.41
Оцена предности	47	3.33	5.00	4.34	.47
Оцена недостатака	47	1.33	4.00	3.29	.68

Како је приказано у Табели 1, наставници изразито позитивно оцењују предности које драмске технике имају у настави ($M = 4.34$) и њихови одговори мало варирају ($SD = .47$). Овај резултат нам говори о томе да су наставници свесни предности које употреба драмске технике уноси у наставни процес. Предности се пре свега односе на стварање интерактивне и опуштене средине која мотивише ученике да активно учествују у разноликим, забавним активностима и на тај начин развијају језичке вештине и показују знање страног језика.

Позитиван став према предностима драмске технике огледа се и у дистрибуцији одговора на појединачне тврдње (Табела 2).

Табела 2: Дистрибуција одговора на тврдње о предностима употребе драмских техника у настави

ТВРДЊЕ	Потпуно се слажем	Слажем се	Немам мишљење	Не слажем се	Уопште се не слажем
1. Сматрам да драмске активности стварају средину за интеракцију и активно учешће ученика у процесу учења.	51.1%	48.9%			
3. Сматрам да драмске активности пружају много прилика ученицима да увежбавају и покажу језичке вештине.	51.1%	44.7%	4.3%		
5. Сматрам да се коришћењем драмских активности може смањити нелагодност ученика на часу (створити опуштена атмосфера за учење).	34.0%	53.2%	6.4%	6.4%	
6. Сматрам да би драмским активностима требало дати посебну улогу у наставном програму страног језика.	38.3%	40.4%	19.1%	2.1%	
7. Сматрам да се коришћењем драмских активности може подстаћи, подучавати и поспешити флуентност.	4,8	48.9%	4.3%		
8. Сматрам да је коришћење драмских активности веома забаван и мотивишући начин подучавања енглеског језика као страног.	44.7%	48.9%	4.3%	2.1%	

Сви испитаници се слажу да драмске активности стварају средину за интеракцију и активно учешће ученика у процесу учења (тврдња 1), као и да драмске активности пружају много прилика ученицима да увежбавају и покажу језичке вештине (тврдња 3). Са обе тврдње се у потпуности слаже 51.1% испитаник, а претежно се слаже 48.9% и 44.7%, респективно. Поред тога, 4.3% испитаника нема мишљење у вези са трећом тврдњом.

Око трећине испитаника се потпуно (34%), а око половине претежно (53.2%) слаже да се коришћењем драмских активности може смањити нелагодност ученика на часу, односно створити опуштена атмосфера за учење (тврдња 5). Са овом тврдњом се не слаже 6.4% испитаника, док исти проценат нема мишљење по овом питању.

Већина испитаника сматра да би драмским активностима требало дати посебну улогу у наставном програму страног језика (тврдња 6). Са овом тврдњом се у потпуности слаже 38.3% испитаника, а претежно се слаже 40.4%. Међутим, ту је и 19.1% оних који немају мишљење, док се 2.1% не слаже са овом констатацијом, што указује на то да испитаници, иако имају генерално позитиван став према наставној техници драме, ипак нису сигурни да драмске активности заслужују посебно место у наставном програму страног језика.

Добар део испитаника се слаже да се коришћењем драмских активности може подстаћи, подучавати и поспешити флуентност, као и да је то веома забаван и мотивишући начин подучавања енглеског језика као страног (тврдње 7 и 8). Са овим тврдњама се у потпуности слаже 46.8% и 44.7%, респективно, а претежно се слаже 48.9% у оба случаја, док 4.3% испитаника нема мишљење по овим питањима. Осим тога, 2.1% испитаника не сматра да је употреба драмских техника забаван и мотивишући начин подучавања енглеског језика као страног.

Уколико посматрамо одговоре *потпуно се слажем* и *углавном се слажем* као позитивну димензију одговора на понуђене тврдње, долазимо до закључка да се већина наставника у мањој или већој мери слаже да су драмске технике ефикасан вид наставе у различитим аспектима (100%, 95.8%, 87.2%, 78.7%, 95.7%, 93.6%). Истовремено, практично је занемарљив проценат оних који се не слажу са овим тврдњама, тачније са тврдњама које говоре о посебној улози драмске технике у настави (6.4%), њеној успешности у смањењу нелагодности ученика на часу (2.1%) и томе да је употреба драмске технике забаван и мотивишући начин подучавања (2.1%).

Добијени резултати упућују на то да наши испитаници позитивно оцењују предности које драмска техника има у наставном процесу.

Што се тиче процене недостатака драмске технике, испитаници их оцењују са средњим степеном изражености ($M = 3.29$; $SD = .68$), како смо видели у Табели 1. Оваква израженост у процени мана драмске технике смањује позитивност општег става према употреби драмске технике у настави. Наиме, висока оцена позитивних ефеката драмске технике, како смо претходно видели, нарушена је ставом да поред бројних предности драмске технике, она поседује и одређене мане (може одузети много времена, није лако наћи драмску активности за подучавање свих сегмената језика и њеном применом не може се проценити учениково знање), за које они вероватно немају јасну стратегију како да их превазиђу. Став према недостацима драмске технике огледа се и у дистрибуцији одговора на појединачне тврдње (Табела 3).

Табела 3: Процена тврдњи које се односе на недостатке драмске технике

ТВРДЊЕ	Потпуно се слажем	Слажем се	Немам мишљење	Не слажем се	Уопште се не слажем
2. Сматрам да ми коришћење драмских активности на часу може одузети много времена.	14.9%	55.3%	8.5%	19.1%	2.1%
4. Сматрам да је тешко наћи драмску активност за сваки сегмент страног језика.	2.1%	48.9%	29.8%	17.0%	2.1%
9. Сматрам да не могу проценити знање страног језика код ученика, користећи драмске активности у учионици.	6.6%	26.6%	24.4%	35.5%	6.6%

Као што се може видети из Табеле 3, око половине наставника (55.3%) се слаже са тврдњом да им примена драмских активности на часу може одузети много времена, а још 14.9% у

потпуности подржава ову тврдњу. Мањи број испитаника се са овом тврдњом углавном (19.1%) или у потпуности не слаже (2.1%). Око 8.5% нема мишљење по овом питању.

Са тврдњом да је тешко наћи драмску активност за сваки сегмент страног језика, око половине наставника се углавном слаже (48.9%), док је мање оних који се углавном не слажу (17%). Процент крајњих одговора је занемарљив у оба случаја (2.1%). Међутим, скоро трећина испитаника (29.8%) је остала неодлучна поводом овог питања. Иако наши испитаници имају генерално позитиван став према драмској техници у настави језика, извесне препреке попут мањка времена и несигурности око избора адекватне драмске активности могу их обесхрабрити да активно користе драмску технику у пракси.

Са тврдњом да примена драме у настави не даје могућност процене учениковог знања језика, већи је део оних који се углавном не слажу (35.5%) у односу на оне који се углавном слажу 26.6%. Процент крајњих одговора је низак у оба случаја (6.6%), док 24.4% нема мишљење по овом питању.

Уколико посматрамо одговоре *потпуно се слажем* и *углавном се слажем* као једну димензију одговора на понуђене тврдње, можемо закључити да се већина наставника у мањој или већој мери слаже да примена драмске технике има својих недостатака, тачније да им примена драмских активности на часу може одузети много времена (70.2%), као и да је тешко наћи драмску активност за сваки сегмент страног језика (51%). Једина тврдња коју већина испитаника није оценила као недостатак се односи на немогућност процене знања страног језика код ученика уз помоћ драмске активности у учионици. Са овом тврдњом се сложило 33.2% наставника у односу на 42% оних који се не слажу. Овакви ставови указују на то да наши испитаници у одређеном степену признају постојање недостатака које драмска техника има у наставном процесу.

3.2. Статистички значајне разлике у ставовима према драмској активности

Да бисмо утврдили статистички значајне разлике у изражености процене предности и мана драмске технике у настави, као и општег става према употреби драмске технике,

Образовање и васпитање, XVIII (19)

спровели смо анализу варијансе (ANOVA) и т-тест (*t-test*) за независне узорке.

Пронађене су статистички значајне разлике по критеријуму места запосљења наставника (основна, средња, приватна школа страног језика).

Табела 4: Статистички значајне разлике по критеријуму места запосљења наставника (ANOVA)

Ставови према употреби драмске технике у настави		<i>Sum of Squares</i>	<i>df</i>	<i>Mean Square</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Оцена предности	<i>Између група</i>	1.01	2	.50	2.45	.10
	<i>Унутар група</i>	9.07	44	.21		
	<i>Укупно</i>	10.08	46			
Оцена недостатака	<i>Између група</i>	2.93	2	1.46	3.52	.05**
	<i>Унутар група</i>	18.32	44	.42		
	<i>Укупно</i>	21.25	46			
Општи став	<i>Између група</i>	.96	2	.48	3.05	.06
	<i>Унутар група</i>	6.92	44	.16		
	<i>Укупно</i>	7.88	46			

$p < .05^*$; $p < .01^{**}$; $p < .001^{***}$

Наиме, наставници који раде у основној школи имају позитивнији општи став према драмској техници ($p < .05$) и позитивније оцењују предности драмских техника ($p < .05$) у односу на оне који раде у средњој школи. То би се могло објаснити раније поменути ставом да примена драмских активности одузима доста времена, а које наставници средњих школа имају мање услед обима градива.

Осим тога, наставници који раде у школама страних језика више оцењују недостатке драмских техника него они који раде у основним школама ($p < .05$). Узимајући у обзир да наставници у школама страних језика раде са ученицима мешовитих узраста, упитно је да ли увек могу прилагодити драмску технику раду у таквој хетерогеној групи, док је у раду са ученицима исте старосне структуре лакше пронаћи и спровести одговарајућу активност.

Табела 5: Статистички значајне разлике по критеријуму места запосљења наставника (post hoc, метод LSD)

Ставови према драмској техници	Поређење према месту запосљења		Mean Difference	Std. Error	p	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Оцена предности	Основна школа	Средња школа	.32	.15	.05*	.02	.62
	Средња школа	Школа страних језика	-.33	.29	.27	-.91	.26
	Школа страних језика	Основна школа	.001	.27	.98	-.56	.56
Оцена недостатка	Основна школа	Средња школа	-.28	.21	.18	-.71	.14
	Средња школа	Школа страних језика	-.68	.41	.10	-.151	.14
	Школа страних језика	Основна школа	.97	.39	.05*	.18	1.75
Општи став	Основна школа	Средња школа	.29	.13	.05*	.03	.55
	Средња школа	Школа страних језика	.03	.25	.92	-.48	.53
	Школа страних језика	Основна школа	-.32	.24	.19	-.80	.17

p<.05* ; p<.01**; p<.001***

Нису пронађене разлике према полу, узрасту и земљи боравка испитаника.

На основу ове анализе можемо закључити да социјално-демографске карактеристике наставника нису значајан фактор у процени ставова према техници драме, али да тип образовне установе у којима наставници држе наставу енглеског језика утиче на став према драмској техници.

Сада ћемо видети у којој мери наши испитаници примењују драмску технику у настави.

3.3. Анализа резултата: примена драмских активности на часовима

Понашање појединца није увек у складу с његовим ставовима, односно, иако постоје позитивни ставови према некој појави, они се не морају нужно манифестовати у понашању. У нашем случају то би значило да и поред позитивних ставова према драмској техници у настави

Образовање и васпитање, XVIII (19)

енглеског језика, може се десити да наставници не примењују драмске активности у пракси из многобројних разлога. У складу са тим, у оквиру спроведеног истраживања интересовало нас је, поред ставова према драмској техници, да ли наставници примењују драмске активности на својим часовима или не.

У циљу добијања одговора на ово питање, замолили смо испитанике да оцене степен сагласности са следећом тврдњом: *Користим драмске активности на часовима колико год могу.*

Дескриптивна статистичка анализа (Табела 6) је показала да је примена драмских активности изражена на средњем нивоу ($M = 3.64$) и да одговори доста варирају ($SD = 1.07$).

Табела 6: Средње вредности употребе драмске активности на часовима

	<i>N</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Употреба драмских активности на часовима	47	1.00	5.00	3.64	1.07

Израженост употребе драмских активности огледа се и у дистрибуцији одговора на ово питање (Табела 7). Наиме, највећи проценат испитаника користи ову технику у настави кад год су у прилици (42.6% углавном и 21.3% у потпуности), док мањи број углавном или уопште не користи (17.0% и 2.1%, респективно). Чак 17% испитаника је неодлучно по овом питању.

Табела 7: Дистрибуција одговора на питање о употреби драмских активности у настави

	Уопште се не слажем	Углавном се не слажем	Нисам сигуран	Углавном се слажем	Потпуно се слажем
Користим драмске активности на часовима колико год могу	2.1%	17.0%	17.0%	42.6%	21.3%

3.4. Статистички значајне разлике у примени драмских активности

Да бисмо утврдили статистички значајне разлике у изражености процене предности и мана драмске технике у настави, као и општег става према употреби драмске технике, спровели смо анализу варијансе (ANOVA) и т-тест (*t-test*) за независне узорке.

Пронађене су статистички значајне разлике по критеријуму места запосљења испитаника (Табела 8).

Табела 8: Статистички значајне разлике по критеријуму места запосљења испитаника (ANOVA)

	<i>Sum of Squares</i>	<i>df</i>	<i>Mean Square</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
<i>Између група</i>	6.56	2	3.27	3.12	.05*
<i>Унутар група</i>	46.30	44	1.05		
<i>Укупно</i>	52.85	46			

$p < .05^*$; $p < .01^{**}$; $p < .001^{***}$

Наиме, наставници који раде у основној школи чешће користе драмске технике у настави за разлику од оних који раде у средњој ($p < .05$). Наше објашњење се може базирати на ставовима према недостацима поменуте технике. Односно, ова техника захтева доста времена и није увек лако наћи драмску активност за сваки сегмент страног језика, што је сигурно израженије у средњим школама где је градиво обимније и компликованије, па је наставницима тешко да пронађу како времена, тако и адекватну активност за подучавање комплекснијих садржаја.

Табела 9: Статистички значајне разлике по критеријуму места запосљења испитаника (*post hoc*, метод LSD)

	Поређење према месту запосљења		<i>Mean Difference</i>	<i>SE</i>	<i>p</i>	95% Confidence Interval	
						<i>Lower Bound</i>	<i>Upper Bound</i>
Употреба драмских активности на часовима	Основна школа	Средња школа	.83	.33	.05*	.16	1.50
	Средња школа	Школа страних језика	-.60	.65	.37	-1.91	.72
	Школа страних језика	Основна школа	-.23	.62	.71	-1.48	1.02

$p < .05^*$; $p < .01^{**}$; $p < .001^{***}$

Нису пронађене разлике по полу, узрасту и земљи боравка испитаника.

На основу ове анализе можемо закључити да социјално-демографске карактеристике наставника нису значајан фактор за употребу технике драме, али да тип образовне установе у којима наставници држе наставу енглеског језика утиче на то у којој мери ће користити драмске активности на часовима.

3.5. Повезаност општег става према драмској техници и њене примене у пракси

Да бисмо утврдили повезаност између ставова према драмској техници и употребе ове технике у настави, радили смо Пирсонову корелациону анализу. Резултати су представљени у Табели 10.

Табела 10: Повезаност општег става према драмској техници и њене примене у пракси

Ставови према употреби драмских активности у настави	Користим драмске активности на часовима колико год могу	
	<i>r</i>	<i>p</i>
Општи став	.51	.00***
Оцена предности	.49	.00***
Оцена недостатка	-.25	.09

$p < .05^*$; $p < .01^{**}$; $p < .001^{***}$

Резултати показују да постоји статистички значајна позитивна корелација између примене драмске технике у настави енглеског језика и оцене предности ове технике ($r = .49$; $p < .001$), као и општег става према драмској техници ($r = .51$; $p < .001$). То значи да што су позитивнији ставови наставника према драмској техници и што више предности у примени ове технике они сагледавају, то ће бити спремнији да је примењују на својим часовима.

На основу корелационе анализе и анализе средњих вредности показатеља ставова према употреби драмске технике и њеној стварној примени у настави, можемо закључити да израженост општег става према драмској техници ($M = 3.80$) кореспондира са израженошћу примене ове технике у настави ($M = 3.64$), иако је она нешто нижа.

Недовољна употреба драмске технике у настави последица је процене недостатака ове технике ($M = 3.29$), који се огледају у томе да велики проценат испитаника сматра да ова техника може одузети много времена (73.33%) и да је тешко наћи драмску активност за сваку наставну јединицу (51.11%).

4. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОЗИ ЗА ДАЉА ИСТРАЖИВАЊА

Многи аутори који су се бавили техником драме у настави другог или страног језика (Dodson, 2000; Gaudart, 1990; Holden, 1981; Maley & Duff, 2005) дошли су до закључка да су драмске активности ефикасан вид наставе и да се кроз њих могу развијати различите језичке вештине и увежбавати различите компоненте језика (граматика, вокабулар и др.), као и повезивати настава језика са садржајима из других области, јер драмске активности имају интердисциплинарни карактер.

Резултати нашег истраживања указују на то да је општи став испитаника према драмској техници позитиван и изражен на средњем нивоу. Посебно су истакнуте предности драмске технике (стварање интерактивне и опуштене средине која мотивише ученике да активно учествују у разноликим забавним активностима и на тај начин развијају језичке вештине и показују знање страног језика), али и неки од њених недостатака (може одузети много времена и није лако наћи драмску активност за подучавање свих сегмената језика). Ово нам говори да су наставници свесни предности које примена драмске технике уноси у наставни процес, али да се сусрећу и са одређеним потешкоћама, што умањује позитивност општег става према употреби ове технике у пракси. Такође, резултати указују и на то да наши испитаници на средњем степену изражености примењују драмске активности у настави, што одговара њиховом општем ставу према овој техници.

Долазимо до закључка да је став испитаних наставника енглеског језика према драмској техници претежно позитиван и да кореспондира са стварном употребом ове технике у наставној пракси.

Поред наведеног, нађене су статистички значајне разлике у степену изражености ставова и употребе драмске технике у настави према критеријуму места запослења наставника. Наставници који раде у основној школи имају позитивнији општи став према драмским активностима и позитивније оцењују предности драмске технике у односу на оне који раде у средњој школи, а такође мање оцењују недостатке ове технике у односу на наставнике који раде у школама страних језика.

Даља истраживања на тему технике драме у настави страног језика могла би укључити анкетаирање наставника енглеског језика у основним и средњим школама у Србији и поређење добијених резултата са резултатима које смо добили на овом специфичном и ограниченом узорку наставника, чији су се ученици издвојили и истакли по изузетном знању страног, енглеског језика и доспели до финала међународног такмичења, које укључује тестирање четири основне језичке вештине у складу са референтним европским оквиром за живе језике.

Значајно за ову тему било би испитати и ставове ученика према примени драмске технике у настави страних језика. Затим, у два одељења истог разреда (експериментално и контролно) могу се предавати и увежбавати исте наставне јединице на два различита начина – један начин претежно заснован на драмској техници и други који искључује драмске активности. Тестирањем ученика и поређењем постигнућа на тесту утврдити да ли применом драмске технике у настави ученици боље савладавају предвиђено градиво или не. Такође, могло би се спровести истраживање у различитим разредима како би се стекао увид на ком узрасту је примена наставне технике драме дала најбољи резултат.

ЛИТЕРАТУРА

Cameron, L. (2002). *Teaching languages to young learners*. Cambridge: Cambridge University Press.

Dodson, L. S. (2000). Learning Languages through Drama. *Texas papers in Foreign Language Education*, 5 (1), 129–141. Retrieved June 15, 2014, from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED468313.pdf>.

- Dörnyei, Z. (2001). *Motivational Strategies in the Language Classroom*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Đolić, S. (2013). *Globalizacija i menadžment u nastavi stranog jezika: Engleski jezik na početku III milenijuma*. Kosovska Mitrovica: Filozofski fakultet.
- Gaudart, H. (1990). Using Drama Techniques in Language Teaching. *Language Teaching Methodologies for the Nineties*, 24, 229–249. Retrieved from <http://files.eric.ed.gov/sci-hub.org/fulltext/ED366197.pdf>.
- Holden, S. (1981). *Drama in language teaching*. New York: Longman.
- Lewis G. and Bedson G. (1999). *Games for Children*. Oxford: Oxford University Press.
- Maley, A. and Duff, A. (2005). *Drama Techniques*. Cambridge: Cambridge University Press.
- McKay P. and Guse J. (2007). *Five-Minute Activities for Young Learners*. Cambridge: Cambridge University Press.
- O'Hara, M. (1984). Drama in education: A curriculum dilemma. *Theory into Practice*, 23 (4), 314–320. Retrieved from <http://libgen.org/scimag/get.php?doi=10.2307%2F1476387>.
- Pavić Panić, A. (2010). *Igra na ranom uzrastu učenja engleskog jezika*. Neobjavljena master teza. Beograd, Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet, katedra za engleski jezik i književnost.
- Pavić Panić, A. (2017a). Koncept engleskog jezika kao lingve franke i njegova uloga u formiranju obrazovnih jezičkih politika u Evropi. *Inovacije u nastavi – časopis za savremenu nastavu*, 30 (1), 130–137.
- Pavić Panić, A. (2017b). Motivacija učenika srednjih stručnih škola za učenje engleskog jezika. *Učenje i nastava*, br. 1, 105–118.
- Pavić Panić, A. (2018). Učenje engleskog kao stranog jezika kroz igrolike aktivnosti. U: Gojkov, G. i Stojanović, A. (ur.): *Darovitost i kreativni pristupi učenju* (tematski zbornik), str. 293–299. Vršac, Visoka škola strukovnih studija „Mihailo Palov”.
- Piriyaphokanont, P., & Sriswasdi, S. (2022). Using Technology and Drama in Education to Enhance the Learning Process: A Conceptual Overview. *International Journal of Information and Education Technology*, 12 (7).
- Ur P. and Wright A. (1992). *Five-Minute Activities*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Van de Water, M., McAvoy, M., & Hunt, K. (2015). *Drama and education: Performance methodologies for teaching and learning*. Routledge.
- Wright A., Betteridge D. and Buckby M. (1983). *Games for Language Learning*. Cambridge: Cambridge University Press.

DRAMA TECHNIQUE IN EFL TEACHING

Summary: *Considering the drama technique as appropriate in teaching English as a foreign language (EFL), in our paper, we have examined and analysed teachers' attitudes towards this technique. We wanted to find out if the respondents think that the drama technique is useful in teaching foreign languages and if they use it in their classrooms. The research was conducted in Italy during the finals of the second international competition in English – Hippo, on a specific sample of English teachers (N = 47) from eight countries whose students were finalists in the competition. A non-experimental descriptive method – survey, has been used. To collect data, we have constructed a questionnaire in English, which consists of three parts: 1) respondents' socio-demographic data; 2) a scale for measuring attitudes towards drama technique, divided into two subscales - one measures the assessment of drama technique advantages (contains six statements), and the other the assessment of its disadvantages (three statements); and 3) assessment of the use of drama activities in teaching (one statement). The respondents rated the degree of agreement with each of the statements based on a five-point Likert scale, from 1 – I strongly disagree to 5 – I strongly agree. The results analysis has indicated that the teachers, mentors of students who have achieved exceptional success placing in the finals of the international English language competition, consider the drama helpful technique and use it in EFL teaching. Namely, there is a statistically significant positive correlation between the use of drama technique in EFL teaching and the assessment of the advantages of this technique ($r = .49$; $p < .001$), as well as the general attitude towards drama technique ($r = .51$; $p < .001$). Our research can be useful to EFL teachers. It can encourage them to apply drama techniques in practice as much as possible, enhancing students' motivation to acquire a foreign language more successfully. Theoretically, our research contributes to the methodology of foreign language teaching and psychology of learning, since motivation is an important psychological factor in EFL learning and teaching. The paper can be helpful to future researchers in these fields.*

Key words: *teacher, teaching, English, drama technique.*